

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

2 Vtrum contrarietas passionu[m] irascibilis sit secundum contrarietatem
boni & mali.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

genit ab ea, nec vlla rationem inuenio, nisi forte ex 26. dist. eundem tertij quis affumat istam, scilicet, quia arduum, aut significat abiens, aut excedens facultatem potentiae, cui dicitur arduum, aut excedens omnia mala sibi contraria: sed nihil horum est. ergo &c. hac autem sententia, aut distinctio, nihil obstat: quoniam arduum nihil horum formaliter significat, sed diffinitur in bono vel malo. Arduus n. res dicitur, quae difficultatem ac propterea celsitudinem quam habent: difficultas enim aggredi non parum reputatur, & difficilis succumbere, vel ea fugere, non multum vituperamus. Quod autem bonum difficile, & bonum absolute egent diuersis potentis, in prima parte dictum est, & in responsione ad tertium hic ostenditur, ex eo, quod bonum difficile habet, unde repugnat concupiscentiae. Offendens ergo est unum contentum sub obiecto irascibili, pro quanto spectat ad aliquam eius passionem, puta, iram ad quamvis autem obiectum est difficile, siue arduum. Et scito, quod cum ponitur differentia in ter obiectum concupiscibilis & irascibilis: quia illius boni absolute, istius boni arduum, perinde est ac si diceretur, quod concupiscibilis obiectum est bonum sensibile, nullo addito: irascibilis vero bonum determinatum ad rationem ardui, seu difficultatis, ita quod illud est simplex, hoc est quae compositum. Unde non fallans. putans, quod concupiscibilis feratur in bonum, & irascibilis in illius difficultatem: sed iecto, & quod concupiscibilis feratur in bonum, & quod irascibilis feratur in bonum arduum. Omnis namque appetitus obiectum est bonum: & ira, ut dicitur in secundo Rhetoricorum, capitulo primo, est appetitus appetentis punitionis, quod bonum est in re, vel apparentia mani-

bilis, & concupiscibilis sunt duae potentiae diuidentes appetitum sensitiuum, vt in 1. dictum est. ergo concupiscentiae sunt motus appetitus sensitiui, ut supra dicitur est, passiones, quae sunt in irascibili, erunt aliae in specie a passionibus, quae sunt in concupiscibili.

RESPON. Dicendum, quod passiones, quae sunt in irascibili, & in concupiscibili differunt specie. Cum enim diuersae potentiae habeant diuersa obiecta, ut in 1. dictum est, necesse est, quod passiones diuersarum potentiarum ad diuersa obiecta referantur: unde multo magis passiones diuersarum potentiarum specie differunt. Maior enim differentia obiecti requiritur ad diuersificandam speciem potentiarum, quam ad diuersificandam speciem passionum, vel actuum. Sicut enim in naturalibus diuersitas generis consequitur diuersitatem potentiae materiae, diuersitas autem speciei diuersitatem formae in eadem materia: ita in actibus animae actus ad diuersas potentias pertinentes, sunt non solum specie, sed et genere diuersi. Actus autem, vel passiones respicientes diuersa obiecta spalia comprehensa sub uno communi obiecto vnius potentiae, differunt sicut species illius generis. Ad cognoscendum ergo quae passiones sunt in irascibili, & quae in concupiscibili, oportet assumere obiectum vtriusque potentiae. Dictum est autem in primo, quod obiectum potentiae concupiscibilis est bonum, vel malum sensibile simpliciter acceptum, quod est delectabile, vel de odioso: sed quae necesse est, quod interdum anima difficultate, vel pugna patitur adipiscendo aliquid huiusmodi bonum, vel fugiendo aliquid huiusmodi malum, in quantum hoc est quodammodo eleuatum supra facultatem animalis: id ipsum bonum, vel malum in quo habet rationem ardui vel difficultatis, est obiectum irascibilis. Quaecumque ergo passiones respiciunt absolute bonum, vel malum, pertinent ad concupiscibile, vt gaudium, tristitia, amor, odium, & similia. Quaecumque vero passiones respiciunt bonum, vel malum sub ratione ardui, puta est aliquid adipiscibile, vel fugibile cum aliqua difficultate, pertinent ad irascibile, ut audacia, & timor, spes, & huiusmodi.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sicut primo dictum est, ad hoc uis irascibilis data est animalibus, vt tollantur impedimenta, quibus concupiscibilis in suum obiectum tendere prohibetur, vel propter difficultatem boni adipi-

ascendi, vel propter difficultatem mali superandi. et ideo passiones irascibilis omnes terminantur ad passiones concupiscibilis, & secundum hoc etiam passiones quae sunt in irascibili, consequuntur gaudium & tristitia, quae sunt in concupiscibili.

AD SECVNDVM dicendum, quod odium vitiorum attribuitur Hier. irascibili, non propter rationem odij, quod proprie competit concupiscibili, sed propter impugnationem, quae pertinet ad irascibilem.

AD TERTIVM dicendum, quod bonum in quantum est delectabile, mouet concupiscibile, sed si bonum habeat quandam difficultatem ad adipiscendum, ex hoc ipso habet aliquid repugnans concupiscibili: & ideo necessarium fuit esse aliam potentiam, quae in id tendere, & ratio est eadem de malis, & haec potentia est irascibilis: unde ex consequenti species concupiscibilis, & irascibilis specie differunt.

ARTICVLVS II.

Verum contrarietas passionum irascibilis, sit secundum contrarietatem boni, & mali.

DISECVNDVM sic procedit. Videtur, quod contrarietas passionum irascibilis non sit, nisi in contrarietate boni, & mali. Passiones enim irascibilis ordinantur ad passiones concupiscibilis, ut dictum est: sed passiones concupiscibilis non contrariantur nisi secundum contrarietatem boni, & mali, sicut amor & odium, & gaudium & tristitia. ergo nec passiones irascibilis.

2. Praet. Passiones differunt secundum obiecta, sicut & motus secundum terminos: sed contrarietas non est in motibus, nisi secundum contrarietatem terminorum, ut patet in 5. Phys. ergo neque in passionibus est contrarietas passionum, nisi secundum contrarietatem obiectorum. obiectum autem appetitus est bonum, uel malum. ergo in nulla potentia appetitiua potest esse contrarietas passionum, nisi secundum contrarietatem boni, & mali.

3. Praet. Omnis passio animae attenditur secundum accessum & recessum, vt Auicenna dicit in 6. de naturalibus. sed accessus caritur ex ratione boni, recessus autem ex ratione mali, quia sicut bonum est, quod omnia appetunt, ut dicitur in primo Ethicorum. ita malum est, quod omnia fugiunt. ergo contrarietas

seste: nec refert an idem aut diuersum sit bonum a bono arduo. sed est n. quod distinguntur formaliter. Si tamen dicta authoris in quaestione de veritate, quaestione vigesima quinta, & in tertio sententiarum distinctione vigesima sexta, scrutatus fueris, inuenies, quod obiectum concupiscibilis est bonum sensatum, irascibilis vero estimatum: illam mouent species sensibilem, istam intentiones elicite.

Super Quaestione vigesima sexta Aristotelis secundum.

2. art. multa essent dubitanda, si actus passionum nominatarum examinandi essent singillatim. Sed quoniam hoc suis proprijs locis referatur, vnum tantum est discutendum, quomodo. scilicet contrarietas inter bonum, & malum spectat ad irascibile. Aut enim intelligitur de bono, & malo absolute, & sic spectat ad concupiscibilem: aut de bono, & malo vt subsunt arduum, & sic non considerantur sub rationibus boni, & mali, sed sub ratione ardui: sicut si loqueremur de ligno & lapide, vt subsunt albedini.

Ad hoc dicitur, quod sicut bonum absolute contrariatur malo absolute, ita bonum arduum & sicut haec sunt altera ab illis, ita contrarietas est alia a contrarietate, licet communicent in nomine: quia vtraque dicitur secundum bonum, & malum. Unde cum quaeritur, Aut &c. respondetur, quod neutro modo proprie loquedo: quoniam, vt predictum est, bonum & malum non concurrunt per accidens, ut subsunt, scilicet difficultati: sed totum hoc bonum arduum, uel malum arduum per se concurrunt, ita quod contrarietas boni & mali difficultatum spectat ad irascibilem. sunt enim quaedam boni & mali species, bonum difficile, & malum difficile. Et cum in littera distinguitur bonum arduum, in ly bonum,

loca in arguente.

infr. q. 40. artic. 4. & q. 45. art. 2. ad 2. & 3. dist. 26. q. 1. artic. 5. cor. & uer. 21. q. 26. artic. 4.

ver. 48. tom. 2.

in prin. p. li. eth. 10. 5.

bonum : & in ly, arduum, non est distinctio in subiectum & accidens, sed unius fundamenti in plures particulares, seu in adequatas rationes, sicut distinguitur nigredo in id quod habet luminis, & id quod habet obumbrationis. Et intendit litera, quod quia bonum arduum habet rationem, & unde attrahat. & unde a se repellat: ideo &c. Attestatur autem huic sensui quod arduum in litera ponitur depulsum & attractivum: quod non fieret, si secundum se sumeretur: nunc autem fit; quia & aliquod bonum arduum est depulsum, ut obiectum est desperationis; & aliquod malum arduum est attractivum, ut obiectum audaciae.

sup. 710. 9.

sec. 19. 30. 21. & alius seqq. to. 12.

a rex. 45. ut que ad 52. tom. 2.

D. 984.

ar. preced.

ar. preced.

in passionibus animae non potest esse, nisi secundum bonum & malum.

SED CONTRA. Timor & audacia sunt contraria, ut patet in 3. * Eth. sed timor & audacia non differunt secundum bonum & malum, quia utrunque est respectu aliquorum malorum. ergo non omnis contrarietas passionum irascibilis est secundum contrarietatem boni & mali.

RESPON. Dicendum, quod passio quidam motus est, ut dicitur in 3. * Phys. Unde oportet contrarietatem passionum accipere secundum contrarietatem motuum, uel mutationum. Est autem duplex contrarietas in mutationibus & motibus, ut dicitur in 6. * Physic. una quidem secundum accessum & recessum ab eodem termino: quae quidem contrarietas est proprie mutationum, id est generationis, quae est mutatio ad esse, & corruptio nis, quae est mutatio ab esse. Alia autem secundum contrarietatem terminorum, quae proprie est contrarietas motuum: sicut dealbatio, quae est motus a nigro in albu, opponitur denigratio, quae est motus ab albo in nigrum. Sic igitur in passionibus animae, duplex contrarietas inuenitur: una quidem, secundum contrarietatem obiectorum, scilicet boni & mali: alia vero, secundum accessum & recessum ab eodem termino. In passionibus quidem concupiscibilis inuenitur prima contrarietas tantum, quae scilicet secundum obiecta. In passionibus autem irascibilis inuenitur utraque, cuius ratio est: quia obiectum concupiscibilis, ut supra dictum est, est bonum, uel malum sensibile absolute. Bonum autem in quantum bonum, non potest esse terminus, ut a quo, sed solum ut ad quem: quia nihil refugit bonum in quantum bonu, sed omnia appetunt ipsum. Similiter nihil appetit malum in quantum malum huiusmodi, sed omnia fugiunt ipsum: & propter hoc, malum non habet rationem termini ad quem, sed solum termini a quo. Sic igitur omnis passio concupiscibilis respectu boni, est ut in ipsum, sicut amor, desiderium, & gaudium. Omnis uero passio respectu mali est ab ipsa: sicut odium, fuga, seu abominatio & tristitia. Unde in passionibus concupiscibilis, non potest esse contrarietas secundum accessum & recessum ab eodem obiecto: sed obiectum irascibilis est sensibile bonum, uel malum, non quidem absolute, sed sub ratione difficultatis, uel arduitatis, ut supra dictum est. Bonum autem arduum, siue difficile habet rationem, ut in ipsum tendatur in quantum est bonum, quod pertinet ad passionem spei, & ut ab ipso recedatur, in quantum est arduum & difficile, quod pertinet ad passionem desperationis. Similiter malum arduum habet rationem ut uitetur in quantum est malum, & hoc pertinet ad passionem timoris: habet et rationem ut in ipsum tendatur, sicut in quodam arduum, per quod scilicet aliquid euadit subiectionem mali, & sic tendit in ipsum audacia. Inuenitur ergo in passionibus irascibilis contrarietas secundum contrarietatem boni, uel mali, sicut inter spem & timorem. Et iterum secundum accessum & recessum ab eodem termino, sicut inter audaciam & timorem,

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICULVS III.

Utrum sit aliqua passio animae non habens contrarium.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod omnis passio animae habeat aliquod contrarium. Omnis enim passio animae uel est in irascibili, uel in concupiscibili, sicut supra dictum est: sed utraque passionis habent contrarietatem suo modo. ergo omnis passio animae habet contrarium.

2 Praet. Omnis passio animae habet bonum, uel malum pro obiecto, quae sunt obiecta uniuersaliter appetitui patris; sed passio, cuius obiectum est bonum, opponitur passio, cuius obiectum est malum, ergo omnis passio habet contrarium.

3 Praet. Omnis passio animae est secundum accessum, uel secundum recessum, ut dictum est; sed cui libet accessui contrariatur recessus, & e converso. ergo omnis passio animae habet contrarium.

SED CONTRA. Ira est quaedam passio animae; sed nulla passio contraria ponitur irae, ut patet in 4. * Eth. ergo non omnis passio habet contrarium.

RESPON. Dicendum, quod singulare est in passione ira, quod non potest habere contrarium neque secundum accessum & recessum, neque secundum contrarietatem boni & mali. Causatur enim ira ex malo difficili iam iniacente, ad cuius praesentiam necesse est, quod aut appetitus succumbat, & sic non exit terminos tristitiae, quae est passio concupiscibilis; aut habet motum ad inuadendum malum laesum, quod pertinet ad iram; motum autem ad fugiendum habere non potest, quia iam malum ponitur praesens uel praeteritum, & sic motui irae non contrariatur aliqua passio secundum contrarietatem accessus & recessus. Similiter et nec secundum contrarietatem boni & mali; quia malo iniacenti opponitur bonum iam adeptum, quod iam non potest habere rationem ardui, uel difficultatis; nec post ademptionem boni remanet alius motus; nisi quietatio appetitus in bono adepti, quae pertinet ad gaudium, quod est passio concupiscibilis. Unde motus irae non potest habere aliquem motum animae contrarium, sed solummodo opponitur ei cessatio a motu, sicut Philosophus dicit in sua Rhetorica, quod miseresce opponitur ei quod est irasci; quod non est oppositum contrarie, sed negatiue, uel priuatiue. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICULVS IIII.

Utrum sint aliquae passionis differentes specie in eadem potentia non contraria adinuicem.

AD QVARTVM sic proceditur. Vt, quod non possint in aliqua potentia esse passionis specie differentes & non contraria adinuicem. Passiones enim differunt secundum obiecta; obiecta autem passionum animae sunt bonum & malum, in quorum differentiam passionis habent contrarietatem. ergo nullae passionis eiusdem potentiae, non habentes contrarietatem adinuicem differunt specie.

2 Praet. Differentia speciei est differentia secundum formam: sed

Articulo tertio omissio, circa quarum, dubium occurrit quadruplex, primum est, quid intendat auctor per illam distinctionem factam in litera, de differentia actiuorum dupliciter: primo secundum naturam; secundo secundum uirtutem. uirtus enim naturae effectus est. Secundum est quod auctor dicitur: proponit enim differentiam actiuam secundum uirtutem, & tamen non declarat